

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ДС/СС 05/4-02 бр. 463/1-XV/7
04.04.2013. године

На основу члана 221. став 1. алинеја 16. и члана 266. Статута Факултета, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој IV редовној седници, одржаној дана 04.04.2013. године, донело следећу

О Д Л У К У

Прихвата се Извештај комисије са оценом докторске дисертације: АМЕРИЧКИ ПРОГРЕСИВИЗАМ И СРБИЈА, кандидата мр Биљане Вучетић и одобрава усмена одбрана.

Универзитет је дао сагласност на предлог теме 07.10.2008. године.

Ова се одлука упућује Стручном већу Универзитета на сагласност.

Доставити:

1x Универзитету у Београду
1x Комисији
1x Стручном сараднику за
докторске дисертације
1x Шефу Одсека за правне послове
1x Архиви

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Проф. др Милош Арсенијевић

Факултет Филозофски
04/1-2 бр.6/2308
5.04.2013.
(број захтева)
(датум)

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
Веће научних области
друштвено-хуманистичких наука
(Назив већа научних области коме се захтев упућује)

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на реферат о урађеној докторској дисертацији

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата

Биљане (Богомир) Вучетић
(име, име једног од родитеља и презиме)

КАНДИ Биљана (Богомир) Вучетић
ДАТ (име, име једног од родитеља и презиме)

пријавио је докторску дисертацију под
насловом: _____

Амерички прогресивизам и Србија

Универзитет је дана 7.10.2008. својим актом под бр 612-2239-08 дао сагласност на предлог теме докторске дисертације која је гласила: _____

Амерички прогресивизам и Србија

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата

Биљане (Богомир) Вучетић
(име, име једног од родитеља и презиме)

образована је на седници одржаној 21.02.2013. одлуком факултета под бр 159/1-XIV/11 у саставу:

Име и презиме члана комисије	звање	научна област	установа у којој је запослен
1. др Никола Самарцић	редовни проф.	историја	Филозофски ф.
2. др Дубравка Стојановић	ванредни проф.	исто	Филозофски ф.
3. др Александар Растовић	ванредни проф.	исто	Филозофски ф. у Нишу

Наставно-научно веће факултета прихватило је извештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације на седници одржаној дана 4.04.2013.

Прилог:

1. Извештај комисије са предлогом
2. Акт Наставно-научног већа факултета о усвајању извештаја
3. Примедбе дате у току стављања извештаја на увид јавности, уколико је таквих примедби било.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Проф. др Милош Арсенијевић

Referat o završenoj doktorskoj disertaciji :
Američki progresivizam i Srbija
mr Biljane Vučetić

1.

Mr Biljana Vučetić rođena je 1971. u Beogradu, gde je završila studije istorije na Filozofskom Fakultetu Univerziteta u Beogradu 1997. U Istorijskom institutu radi od 1998. kao stipendista Ministarstva za nauku i tehnologiju, od 2001. kao istraživač-pripravnik. Magistarsku tezu *Bogdan Radenković* odbranila je 2006. na Filozofskom fakultetu. Kao istraživač-saradnik angažovana je na projektu Evropa i Srbi (1904-1918): podsticaji i iskušenja evropske Moderne. Učestvuje u projektu istorijskog instituta Crne Gore na objavljivanju građe za istoriju Crne Gore i SAD od 1918. do 1922. Autor je jedne monografije i nekoliko rasprava.

Rukopis doktorske disertacije *Američki progresivizam i Srbija* mr Biljane Vučetić ima 301 str., i sadrži sve propisane elemente: rezime na srpskom i engleskom, izjave o autorstvu, o istovetnosti štampane i elektronske verzije dokorskog rada, i o korišćenju kojom je autorka ovlastila Univerzitetsku biblioteku Svetozar Marković da u Digitalni repozitorijum unese njenu doktorsku disertaciju. Osnovni tekst je na str. 1-337, spisak izvora i literature na str. 338-360.

2.

Predmet doktorske disertacije je proučavanje uticaja američkog progresivističkog pokreta, uticaja američke kulture i društvene dinamike, i zvanične politike SAD na politiku, kulturu, društvene promene i svakodnevni život u Srbiji. Progresivizam je bio politički, intelektualni i kulturni pokret koji se razvijao u sve složenijim okolnostima svakodnevnog života urbanih centara SAD, uključujući «life style» i uzajamne uticaje sa obe strane Atlantika. Pojavila se i potreba da se u pomenutom istorijskom okviru prodube postojeće studije o američko-srpskim odnosima i počecima amerikanizacije srpskog modernog društva. Posebna tema bila bi uloga progresivizma u sistemu američkih univerziteta i demokratizaciji obrazovanja.) U svetlosti potrebe daljeg izučavanja američko-srpskih odnosa, oni su istraženi u domenu međunarodnih i međudržavnih, mahom političkih odnosa, ali su njihovi dublji tokovi, uključujući postepenu amerikanizaciju svakodnevnog života, koja je dostigla vrhunac nakon Drugog svetskog rata, ostali manje poznati. U tom smislu su se u eri progresivizma pokrenuli važni procesi u kojima su američki uticaji dopirali do Srbije, od ideja regionalnog, tj. jugoslovenskog ujedinjenja na ruševinama zastarelih, prevaziđenih i poraženih imperija, do modernizacije svakodnevnog života. Ti su uticaji bili jednim delom i posredni, kako je amerikanizacija obuhvatala velike evropske kulturne centre za koje se vezivala srpska modernizacija.

3.

Progresivizam je politički pokret u SAD koji se od kraja XIX veka počeo suočavati sa izazovima industrijalizacije, urbanizacije i pojavom velikih i moćnih korporacija. Američka progresivistička partija nastala je 1912. kao ishod podele među

republikancima, pošto je Teodor Ruzvelt izgubio u trci za nominaciju od Hauarda i krenuo da otvoreno ukazuje na spregu politike i države s trustovima i monopolima. Progresivističke ideje prihvatili su, potom, i Vudroa Vilson, Vilijam H. Taft i Frenklin D. Rutvelt. Progresivisti su bili preteče zakona protiv trustova, regulacije velikih korporacija i monopola i brige o životnoj sredini.

Pojava progresivističkog pokreta u SAD odigrala se u razdoblju sazrevanja velikih urbanih sredina koje su se součavale s procesima, koji su bili specifični za američko društvo, asimilacije, modernizacije, urbanizacije i sve naglašenijih imovinskih i socijalnih razlika. Neki od tih procesa dopirali su i do Srbije. Postavljala su se, u tom kontekstu, pitanja vezana za socijalnu pravdu i uslove rada, do uloge univerziteta i mesta žena u javnom i političkom životu. Ubrzani procesi modernizacije i urbanizacije podrazumevali su društvene emancipacije koja je nastojala da probije tradicionalne monopole.

I Srbija se na prelomu veka suočavala sa izazovima modernizacije. Njeni problemi nisu bili vezani samo za međunarodne odnose, nego i za ruralnu zaostalost, siromaštvo i konzervativizam elita, njihovu delimičnu nesposobnost ili nedostatak interesa da podstiču razvoj. U Srbiju su dopirala iskušenja koja su podrazumevali uticaji iz Austrije i Francuske, štaviše među njima se razvijala izvesna konkurencija. Nastupala je bliska budućnost južnoslovenskog ujedinjenja, koje je u sebi nosilo i elemente američkih progresivističkih ideja, ubrzano i dramatično se menjao izgled međunarodnih odnosa. Srednji građanski sloj je svojim uticajem i ukupnim dometima prevazilazio svoje još uvek skromno mesto u opštoj strukturi društva.

Interesovanje za Srbiju vidno je naraslo pošto su SAD 1898. napustile tradicionalni izolacionizam u međunarodnim odnosima, a izgledi isticanja epohe imperijalizma i legitimizma na evropskoj strani doprineli stvaranju uslova za ostvarenje američkih uticaja i prodora novih američkih vrednosti.

Sve navedene pretpostavke su u doktorskoj disertaciji *Američki progresivizam i Srbija* mr Biljane Vučetić bogato dokumentovane i brižljivo ispitane. Odocnela, delimična i opterećena nepovoljnim istorijskim nasleđem i međunarodnim prilikama u susedstvu i, uopšte, u evropskim odnosima, modernizacija Srbije je u ovoj disertaciji ipak svrstana u kontekst opštih evropskih tokova koji su se odvijali zahvaljujući podsticajuma Druge industrijske revolucije, primena novih tehnologija, naučnih saznanja i urbanog iskustva. Srbija štaviše nije ostala usamljena u tom smislu da je upravo u tome vremenu iznela jednu od najznačajnijih generacija naučnika, pisaca, pesnika i umetnika. Počeci amerikanizacije u Srbiji osećali su se i u novim tehnologijama u industriji, komunikacijama i arhitekturi. Modernizaciji i amerikanizaciji pripadaju i novi vizuelni izrazi u fotografiji, štampi i oglašavanju (reklamiranju).

4.

Uvodna razmatranja doktorske disertacije *Američki progresivizam i Srbija* mr Biljane Vučetić (str. 1-8) daju osnovna obaveštenja o temi doktorske disertacije, uvid u najvažnije radove američkih i srpskih naučnika relevantne za epohu (okvirno 1900-1920), i, konkretno za istoriju srpsko-američkih odnosa i američkih uticaja u Srbiji i na

južnoslovenskom prostoru, i najvažnija izdanja objavljenih izvora. Od ključne važnosti za nastanak rada bila je arhivska građa koju je autorka koristila posredstvom digitalizovanih zbirke američkih univerziteta, i internet stranica posvećenim pojedinim ličnostima, zatim internet zbirke State Department's Office of the Historian, i zbirka objavljenih izvora US Department of State Papers. Koristila je i mikrofilmovanu građu National Archives Records Administration u Vašingtonu i građu Arhiva Srbije i Arhiva Jugoslavije. Posebno je istakla značaj američke periodike, pre svega dnevnih novina i magazina. U uvodnim razmatranjima su nagoveštene i najvažnije teme istraživanja: modernizacija i urbanizacija američkog i srpskog društva na prelomu vekova, socijalna pitanja i pitanja urbanog razvoja, kulturni uticaji u novinarstvu, urbanizmu, književnosti, filantropiji, modi, muzici i na počecima filma. Pažnja je posvećena i razvoju društvenih nauka, pre svega sociologije i filozofije, koje su, između ostalog, nudile odjeke najvažnijih pitanja izgradnje institucija i unapređenja društvenih performansi.

Prva glava Era Progresivizma, str. 9-31, sadrži poglavlja 1. Progresivizam u istoriji, 2. Teorijske osnove Progresivizma, 3. Ko su bili progresivisti, 4. Zlatno doba, 5. Uzor progresivizma: Teodor Ruzvelt. Autorka je smatrala da je neophodna jedna uvodna analiza fenomena američkog progresivizma i njegovih najvažnijih aspekata: ubrzanje urbanizacije i industrijalizacije krajem XIX veka, pokušaji definisanja nove, američke civilizacije, unapređenje demokratskih institucija, briga o porodici i socijalno ugroženim, jednakost žena, pitanja vezana za nove talase imigracije. Istakla je da su od izuzetnog značaja bili doprinos progresivizma konsolidaciji srednje klase u američkim gradovima i emancipacija žena, uključujući opšte pravo glasa. Uključivanje države u svakodnevni život bilo je i posledica pojave prvih generacija profesionalnih političara i rasta državne administracije. Jedna od posledica bilo je uključivanje SAD u Prvi svetski rat. Od toga vremena su se SAD i Srbija uključile u tokove istorije koji su ih suštinski približili.

Druga glava Amerikanci i Srbija, str. 32-111, sadrži poglavlja 1. Diplomatski odnosi, 2. Porast interesovanja, 3. Balkanski ratovi, 4. Prvi izveštaji o Srbiji u svetskom ratu, 5. Finansijska pomoć, 6. Rekrutacija iseljenika u SAD, 7. Humanitarne aktivnosti, 8. Jačanje ekonomske saradnje, 9. Posleratna saradnja, 10. Školovanje u Americi. Glava je ambiciozno koncipirana, budući da u sebi sadrži analizu, postavljenu i na arhivskoj građi, najvažnijih tokova u odnosima SAD i Kraljevine Srbije od kraja XIX veka do početka dvedesetih XX veka. Ovakav pristup omogućio je dragocen uvid iz perspektive američkog progresivizma i njegovih uticaja koji su u Srbiji obično bili posredni. Progresivizam je u ovom domenu gotovo podrazumevao aktivno uključivanje SAD u kriznu epohu u evropskim međunarodnim odnosima. Od takve spoljne politike SAD su se ogradile gotovo vek ranije (Monrova doktrina 1823). Progresivizam je, više od toga, uključivao u spoljnu politiku osnovne vrednosti progresivističkog pokreta kojima je novo urbano američko društvo pozivalo na modernizacijske reforme prilagođene savremenim političkim, socijalnim i kulturnim standardima. Bili su to i počeci amerikanizacije savremene evropske kulture i načina života. Autorka je istakla i važnost političkih i ekonomskih uticaja u procesu jugoslovenskog ujedinjenja. Od brzine modernizacije i unapređenja ekonomskih performansi zavisio je i uspeh procesa jugoslovenske integracije, i u tom smislu je moglo da postane dragoceno američko iskustvo.

Treća glava Delovanje progresivista, str. 112-203, sadrži poglavlja 1. Partije progresa, 2. Pravno i moderno, 3. Lov na skandale, 4. Uhvaćeni u crtežu, 5. Lepa varoš, 6. Kako živi druga polovina?, 7. Izlečenje društva, 8. Big biznis i humanitarni rad. Autorka je dala zanimljivu uporednu analizu progresivističkih i modernističkih, pre svega naprednjačkih ideja u SAD i Srbiji. Progresivistička epoha bila je početak evropeizacije američke politike, koja nije bila samo uključivanje SAD u evropske odnose i probleme, ta evropeizacija je podrazumevala isticanje novih socijalnih i kulturnih prioriteta zapostavljenih u stihiji američke istorije XVIII i XIX veka. S druge strane, amerikanizacija evropske politike bila je prateća pojava demokratizacije i njenih tržišne logike koja je podrazumevala dinamiku interakcije države, ekonomije, političkih partija, biračkog tela, javnosti i institucija. Posebno je podvučena uloga predsednika Teodora Ruzvelta i Vudroa Vilsona, ovoga puta u progresivističkoj optici i u kontekstu uticaja koji su se osećali u srpskoj spoljnoj, unutrašnjoj i integrativnoj politici. Progresivističke reforme imale su i opšti karakter: efikasna i poštena administracija, urbano planiranje, unapređenje socijalne politike, briga o životnoj sredini, jednakost polova, borba protiv alkoholizma. Američko iskustvo trebalo je da postane dragoceno za korumpiranu, birokratizovanu srpsku državu i njeno arhaično društvo. Izzetnu ulogu u novoj američkoj društvenoj dinamici imali su mediji, a njihov uspeh, u pomeranju tradicionalnih granica, zasnivao se na tržišnom poslovanju i sve izraženijoj svesti o njihovom društvenom uticaju. Istraživanje ukazuje i na izvesnost pretpostavki da bi se krutost i zbunjenost Srbije u međunarodnim odnosima, koji su se postepeno zaoštravali, mogli dodatno objasniti njenom zaostalom društvenom i ekonomskom strukturom, o čemu su svedočile i njene predstave na svetskim izložbama 1900. i 1907. Iz perspektive američkog urbanog razvoja koji je jedna od važnih tema progresivizma, autorka je ponudila i uvid u savremene izazove s kojima se suočavao Beograd, u domenu urbanog razvoja, arhitekture, ekologije ili socijalne politike. Posebno mesto dobili su fenomeni slobodnog udruživanja i filantropije, koji se nisu mogli oslanjati na američke modele, ali su sigurno otkrivali nove tendencije u urbanom i društvenom razvoju.

Četvrta glava Imaginarna Srbija i daleka Amerika, str. 204-330, sadrži poglavlja, 1. Herstovi žurnali, 2. Makrejkeri o Srbiji, 3. Glas Tedija Ruzvelta, 4. Susreti kroz književnost, 5. Amerika srpskih putnika. U pitanju je analiza medijskih, književnih i umetničkih uticaja američkog progresivizma koji su se, neposredno ili zahvaljujući procesima evropeizacije i modernizacije, osećali u Srbiji, a u svakom slučaju su došli do izražaja u posleratnom razvoju jugoslovenske urbane kulture. Od izuzetne važnosti bio je Cospomopolitan Magazine, pre svega u domenu ponude progresivističkih ideja i vrednosti širokoj, pismenoj urbanoj publici, i sve više ženama. Autorka je istražila i izveštaje u američkoj štampi o Srbiji i Balkanu toga vremena, s dragocenim antropoliškim, etnološkim i kulturno-istorijskim zapažanjima. Politički odjeci srpskog i jugoslovenskog pitanja našli su mesto u analizi pisanja nedeljnika The Outlook, koji je, uključujući neposrednu ulogu predsednika Ruzvelta, postao činilac javne i neposredne podrške srpskim teritorijalnim zahtevima i integracionoj jugoslovenskoj politici. Prevođenje, književnost i prvi srpski izveštaji o američkom životu u ovoj glavi su smešteni u opšti kontekst dinamike uzajamnih odnosa koja je otkrivala tendencije otvaranja anlosaksonskim uticajima u srpskoj književnosti i kulturi, i stvarnost novog talasa iseljavanja u SAD koji je američko društvo izložio kompleksnim izazovom

asimilacije raznorodnih etničkih, verskih i kulturnih grupa. Za američko društvo, mada je bilo imigrantskog porekla, bilo je to jedno iskustvo bez presedana. Iseljenici srpskog i jugoslovenskog porekla su, u svakom slučaju, dobili onu приметnu ulogu u američkom životu koja se upravo vezuje za epohu progresivizma.

Peta glava Amerikanizacija, str. 267-330, sadrži poglavlja 1. Doseljenici, 2. Pop kultura, 3. Od sifražetkinja do glamura, 4. Muzika za milione, 5. Fabrika snova. Zaključna razmatranja, izložena u ovoj glavi, najzanimljivija su upravo zahvaljujući logici postavke urađenog istraživanja i važnosti činjenice da se složeni i dinamičan proces amerikanizacije, koji je obuhvatio i Srbiju, zasniva upravo na prodoru progresivističkih ideja i vrednosti u prvim decenijama XX veka. Taj proces podrazumeva i onu široku istorijsku logiku koja se zasniva na uključivanju SAD u evropsku politiku i sve izraženije mesto u svetskoj ekonomiji, politici i, naročito, masovnoj kulturi. I Srbija se na prelomu vekova suočavala sa izazovima modernizacije. Njeni problemi nisu bili vezani samo za međunarodne odnose, ruralnu zaostalost, siromaštvo i konzervativizam elita, njihovu delimičnu nesposobnost ili nedostatak interesa da podstiču razvoj i modernizacije. U Srbiju su dopirala iskušenja koja su podrazumevali uticaji iz Austrije i Francuske, štaviše među njima se razvijala izvesna konkurencija. Nastupala je bliska budućnost južnoslovenskog ujedinjenja, koje je u sebi nosilo i elemente američkih progresivističkih ideja, ubrzano i dramatično se menjao izgled međunarodnih odnosa. Srednji građanski sloj je svojim uticajem i ukupnim dometima prevazilazio svoje još uvek skromno mesto u opštoj strukturi društva. Uzajamno približavanje SAD i Srbije su, makar posredno, otkrivali prodor Belle époque i njene kulture u Srbiji, i Arts and Crafts Movement u SAD. Počeci amerikanizacije u Srbiji osećaju se i u novim tehnologijama u industriji, komunikacijama i arhitekturi. Modernizaciji i amerikanizaciji pripadaju i novi vizuelni izrazi u fotografiji, štampi i oglašavanju (reklamiranju).

Zaključna razmatranja, str. 331-337, osvrću se na najvažnije političke, ekonomske, socijalne i kulturne ideje i vrednosti progresivizma, na istorijski kontekst njihovog razvoja i konkretnog doprinosa transformaciji američke politike, društva i kulture, na specifičnosti zaostajanja Srbije u procesima evropeizacije i modernizacije, koji su podrazumevali američke progresivističke uticaje. Naročita pažnja posvećena je uzajamnim procesima važnih promena u američkom i srpskom zakonodavstvu. Jedna od istorijskih spona, za kojima je autorka tragala, postao je i duh novog vremena, „The Jazz Age“, koje je nastupilo nakon Prvog svetskog rata, a ono je otkrilo i novu ulogu medija, javnosti, zabave i popularne kulture.

Spisak izvora i literature je na str. 338-360.

5.

Disertacija *Američki progresivizam i Srbija* mr Biljane Vučetić urađena je u svemu prema odobrenoj prijavi. Disertacija je originalan i samostalan naučni rad zasnovan na obimnim istraživanjima arhivske, publicističke i narativne građe toga vremena. Autorka je u uspela da savlada i njoj dostupne važne naučne radove američkih autora posvećene pojedinim pitanjima progresivističke epohe i vremena koje je potom nastupilo, nakon 1920.

Smatramo da sadržaj, koncepcija, struktura i naučna vrednost rada odgovaraju svim visokim naučnim standardima, i da su se stekli uslovi za njenu javnu odbranu.

6.

Disertacija *Američki progresivizam i Srbija* mr Biljane Vučetić originalan je i važan doprinos izučavanju društvene, kulturne i političke istorije urbane Srbije s početka XX veka. Mr Biljana Vučetić postavila je temu istraživanja hrabro i zrelo. Američko-srpski odnosi ispitani su u srpskoj nauci pre svega u kontekstu Prvog svetskog rata i jugoslovenskog ujedinjenja. Ispitivanje progresivističkih uticaja iziskivalo je ulazak u domen istorije društvenog, ekonomskog, urbanog i kulturnog razvoja u svetlosti američkih uticaja koji su često bili posredni ili ih je bilo teško zapaziti, naročito u celini srpskog društva koje je još uvek bilo zatvoreno u predmodernu i predurbanu stvarnost siromašnog seoskog poseda, siromaštva i niskog nivoa pismenosti. Kako bi se izborila sa složenim istraživačkim zahtevima, autorka se opredelila za tematski pristup, koji je omogućio usredsređeno ispitivanje pojava koje je posebno izdvojila: američki progresivizam i snage, sa svim otežavajućim okolnostima, srpske modernizacije, politički odnosi, diplomatija, Balkanski ratovi i Prvi svetski rat, posleratna saradnja, progresivizam i modernizacija u američkoj i srpskoj javnosti, u štampi, institucijama ili delovanju istaknutih ličnosti, književnost, popularna kultura, imigracija, uzajamni kulturni uticaji.

Autorka je primetila da se progresivistički pokret odvijao u periodu kad SAD još uvek nisu postale svetska sila. Ulazak SAD u Prvi svetski rat je, međutim, doprineo ishodu tog sukoba, američka spoljna politika podržala je jugoslovensko ujedinjenje, a srpski i jugoslovenski iseljenici počeli da se uključuju u svetsko društvo. I mada su se SAD u izvesnom smislu ponovo povukle iz svetske politike nakon 1918. ili 1920, američka ekonomija, moda, mediji i savremeni život imali su izuzetan uticaj na događaje u Evropi. Ako je Srbija, zbog objektivnih i subjektivnih činilaca, značajno kasnila u procesu evropeizacije i modernizacije, taj proces je dobio novu istorijsku dimenziju u jugoslovenskoj zajednici koja je svojim fizičkim razmerama, i ukupnim nasleđem i potencijalom, dobila na većem značaju u evropskim odnosima i svetskoj politici od njenih prethodnih udeonih činilaca. Autorka je podvukla "emancipatorsku ulogu" SAD u Prvom svetskom ratu, američke uticaje na reformu zakonodavstva, uporedna nastojanja, u američkom i srpskom društvu, da se unaprede vrednosti moralnih i građanskih vrlina, i zazove emigracije, novih tehnologija i pojave prvih masovnih medija i popularne kulture.

Bez obzira na obim i teškoće istraživačkog postupka, izlaganje je jasno, precizno i mirno. Nedostaju sintetički uvidi ili ostvrti koji bi pratili i glave kao celine, i poglavlja kao pojedinačna istraživačka pitanja. Time bi tekst, sa svim svojim pojedinostima, postao jansiji i koncizniji, a naročito bi se unapredila upotrebna vrednost rukopisa. U svakom slučaju, doktorska disertacija mr Biljane Vučetić *Američki progresivizam i Srbija* može se smatrati vrednim zanimljivim i odgovornim istraživanjem koje je nadoknadilo veliku prazninu u domenu one istorije američko-srpskih odnosa koja otkriva sve aspekte svakodnevice koja je od početka XX veka i u Srbiji upućivala na one dimenzije stvarnosti koje su razmicali procesi urbanizacije, modernizacije, nauka, tehnologija i obrazovanje.

Prof. dr Dubravka Stojanović,

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu,
Vanredna profesorka

Prof. dr Aleksandar Rastović,

Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu,
Vanredni profesor

Prof. dr Nikola Samardžić,

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu,
Redovni profesor i mentor